

שיעורים בהלכות שבת

"שבת בשבתו"

שנלמדו ע"י

הרה"ג ר' בן ציון הכהן שטרנסקי שליט"א

אב"ד נייטרא ב"פ - בעמח"ס "שבת בשבתו" (עשרה חלקים)

בביל שבת קודש בבוקר

בבית המדרש דק"ק נייטרא 1462 50 ST.

פרשת אמור תשפ"א

סימן ש"ח סעיף ז' [מג"א ס"ק י"ח] (שיעור ז')

[שנה מ"ז - שיעור כ"ז]

להערות - וכן הרוצה לקבל שיעור זה מדי שבוע בשבוע דרך האימיל Email יפנה אל:

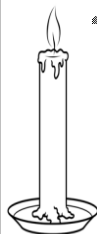
אלכסנדר אליעזר קנאפלער

ALEXANDER KNOPFLER

1564 - 48 STREET, BROOKLYN N.Y. 11219

TEL: (917) 755- 4864 • FAX: (718) 437- 3388

Email: igeres@yeshivanet.com

לע"נ מוה"ר אליעזר דוד בן יוסף ע"ה [צייטלין] נפטר י"ד ניסן ער"פ תשע"ה
ולע"נ הרה"ח הגה"צ ר' אלעזר מרדכי בן מוה"ר גדליהו אהרן קעניג זצוק"ל
מנהיג דחסידי ברסלב בעיה"ק צפת תובב"א - נלב"ע ביום כ"ג טבת תשע"ט לפ"ק

הלכות שבת

סימן ש"ח סעיף ז' [מג"א ס"ק י"ח] [שיעור ט'] / פרשת אמור - שנת תשפ"א לפ"ק

יש להקל ולומר לו שימשיך לטלטלו עד מקום פלוני [אשר משומר שם יותר]. אמנם לפי מה שמבואר כאן עולה, כי זהו דוקא אם אין הגדול אוהז יד התינוק, אבל אסור לאחוז יד התינוק ולילך עמו כגון למקום שמשומר יותר כי אע"ג דעתה אין התינוק עובר עוד על איסור מוקצה, היות שהוא כבר בידו, מ"מ אסור לגדול לאחוז בידו, כי גזרינן שיפול מידו ויגביהנו הגדול ויתחיל טלטול חדש. – אולם לא רק באופן זה אסור, אלא אף אם הגדול אינו מכוין כלל על המוקצה שביד התינוק אלא רוצה לאחוז בידו דרך חיבוב בעלמא או לשמור עליו, ג"כ אסור, דאכתי איכא גזירה הנ"ל. --- אמנם גזירה זו גזרו רק במוקצה אבל בדבר שאינו מוקצה שיש ביד התינוק מותר הגדול לאחוז התינוק ההולך, אף כשהולך ברה"ר, כי אף אם יפול מיד התינוק ויטעה הגדול ויגביהנו אין לחוש שיוליכנו הגדול ד' אמות ברה"ר (ועיין מהה"ש), אלא סמכינן שיחזור ויתנהו להתינוק [ואם מותר לגדול לעשות כן, ליתנהו ביד הקטן ברה"ר, או עכ"פ אסור מדרבנן, עיין מה שכתבנו בס"י רס"ו סעיף ה' וס"י שכ"ה סעיף א', ואכמ"ל, ועכ"פ לא גזרו בשבילן].

ה] ענין דלהלן התחלנו ללמוד בשבוע שעבר ולא הספקנו לגמרו, לכן בא כאן שנית, ועם הוספות שונות. – במג"א (ס"ק י"ח) מבואר כמ"ש בפמ"ג ושועה"ר כי "נר חלב או שעוה, דינו ככלי שמלאכתו לאיסור, ומותר לטלטלו לצורך גופו ומקומו". ודוקא אם לא דלק בתחילת שבת זו "אבל אם דלק בבין השמשות של שבת זו אז הוקצית לכל היום כולו, ואסור אף לצורך גופו ומקומו" (שם).

[ו] מה שמבואר במג"א וסייעתו כי הנר הוא כלי ומותר לטלטלו לצורך גופו ומקומו יש על זה קושיא גדולה, דבמס' שבת (ג' ע"א) וכן בשו"ע סעיף כ' איתא כי עצים וענפים של אילן "שקצצם לשריפה [היינו להסיק בהם] (רש"י קכ"ה:): מוקצים הם ואסור לטלטלם" והטעם מפני "שאין תורת כלי עליהם הואיל ועומדים לשריפה" (שבת קכ"ד. שועה"ר ג') ולכן מוקצים לגמרי אף לצורך גופו ומקומו. וא"כ מאי שנא נר שנחשב לכלי, הלא גם נר עומדת להאיר ולשריפה. -- ואין לומר מפני שבנר עשה בו מעשה ומלאכה עד שנעשה נר משא"כ בעצים, דהרי גם עצים וענפים קצצם בשביל זה ופעמים אף חותכם למדה שיהי' נוח להסיק בהם. אלא על כרחך דמ"מ אינו כלי, כי כלי

א] סעיף ז' מג"א סוף ס"ק י"ח – במס' שבת דף קמ"ב ע"א, על פי פי' רש"י, איתא, כי אסור לאדם לאחוז ביד תינוק המהלך ברגליו, אם יש דינר [או שאר דבר שחשוב קצת] בידו של התינוק "וטעמא לאו משום טלטול הוא" (דהרי האב אינו מטלטל את המוקצה, אלא אוהז ביד התינוק לבד והתינוק מטלטלו, והתינוק לא הגיע לחינוך), אלא הטעם הוא משום דגזרו חז"ל "דילמא נפיל [המוקצה] מידו של תינוק, ואתי אבוה לאתויי" ולטלטל מוקצה, כן כתב רש"י.

ב] אבל הרמב"ן חולק עליו וז"ל, כל היכא דלא מטלטל ליה לתינוק [פי' דלא מגביה התינוק] שרי, דלא גזרינן משום דלמא נפיל ואתי לאתויי, כמו דפשיטא שלא אסרו חז"ל לגדול לעמוד סמוך לתינוק שמטלטל דינר, וא"כ ה"ה אם אוהזו בידו נמי לאו מידי עביד ביה, כן נראה לי. אבל רש"י ז"ל כתב דאפילו לאחוז בידו והתינוק מהלך ברגליו אסור ליה רבא דלמא נפיל ואתי לאתויי, ולא מחזור, עכ"ל רמב"ן. [ולרמב"ן הסוגיא דשם איירי אם מגביה התינוק ויש מוקצה בידו, ויתבאר בריש ס"י ש"ט]. ולרש"י י"ל כך, דאם אוהזו ביד התינוק אז עפ"י רוב רוצה הגדול שהתינוק ילך עמו, ולכן אם יפול מיד התינוק גזרינן שמא יגביה הגדול את החפץ כדי שהתינוק לא יתעכב עצמו שם ולא ירצה לילך עמו מיד, אבל אם אינו אוהז ביד התינוק, יש לומר דאין הגדול מקפיד שהתינוק ילך עמו, על כן אם יפול מיד התינוק יסמוך הגדול שהתינוק עצמו יגבהנו, ולא יבוא הגדול להגביהו.

ג] השו"ע בס"י ש"ט סעיף א' מביא שתי שיטות הללו בזה"ל "אם דינר בידו של תינוק, אפילו לאחוז התינוק בידו [ביד אחר ואין הגדול אוהז את המוקצה רק את התינוק] אסור [אפילו ברשות היחיד (שועה"ר)], דחיישינן דלמא נפיל הדינר ואתי אבוה לאתויי [היינו להגביה ולטלטל המוקצה (שועה"ר)]. ויש אומרים שלא אסור אלא כשהוא נושא התינוק עם דינר בידו אבל לאחוז התינוק בידו אע"פ שדינר ביד התינוק אין בכל כלום עכ"ל. ומדהביא המחבר שיטת רש"י בסתמא משמע דלכתחלה יש להחמיר כן, וכ"כ הב"ח, ושועה"ר (שלא הביא כלל דעה ב' הנ"ל), וכ"כ המג"א כאן בס"י ש"ח ס"ק י"ח שיש להחמיר כן.

ד] והנה לעיל בסעיף ג' העלינו כי לגבי תינוק יש להקל דאם יש לו מוקצה בידו כגון ממון, היות שהוא כבר בידו

בירכה "להדליק נר של שבת" לא תטלטל הקופסא של מעטשע"ס אלא ישאירו שם לכל השבת, או שבעלה או בנה שעדיין לא קבלו שבת הם יטלטלו משם.

י [חתיכת זיי"ף [Soap] - קרעיי"ן [Crayon] - טשא"ק [Chalk] - פענס"ל [Pencil] - מחק [Eraser] למג"א וסייעתו דינם ככלי, כמו נר, והוי כלי שמלאכתו לאיסור, ומותר לצורך גופו ומקומו, ואסור מחמה לצל היינו להניחו במקום אחר כדי שלא ישבר, וליעב"ץ היות שתשישן דרך כילוי על כן הם מוקצים לגמרי, ולהלכה קי"ל כמג"א, אלא דנכון להחמיר בכל אלו כמ"ש לעיל. [ובפענס"ל דינו כן רק אם כבר מחודר אבל אם עדיין אינו מחודר לאו כלי הוא, ומוקצה כעצים העומדים לעשות בהם כלי].

יא [אמנם יש הרבה דברים שאף למג"א דומים לעצים העומדים להסקה, ומוקצים לגמרי, שתשישם דרך כליון, כי אין להם צורה מיוחדת כמו כלי, והם מיוחדים לדברים שאסור לעשות בשבת]. והן כגון: א { שמן שאינו ראוי לאכילה רק להדליק בו, כמו נפט וכיוצ"ב. - ב } חומרי כביסה, כגון דיטערדזשענט"ס [Detergents] ובליט"ש [Bleach] שמיוחדים לכביסת בגדים [אבל בורית נוזל {soap Liquid} אינו מוקצה כלל ואף מותר להשתמש בו בשבת]. - ג { משחת נעליים [Shoe polish]. - ד } משחה לניקי כלי כסף [Silver polish]. - ה { משחת שניים [Tooth paste]. - ו } שעמפ"א [Shampoo] המיוחד לרחוץ שער. - ז { צבעים ומשחות שונות שהנשים צובעות בהן שפתותיהם ופניהם [Make-up]. - ח } כל אלו הם מוקצה גם למג"א, וכן הכלי שהם מונחים בתוכו נעשה בסיס אל מה שבתוכו, וכולו מוקצה. ולכן אם שכח והשאירם על השלחן, ובשבת צריך למקומו, אסור לטלטלו משם אף למג"א, וכן אם מונח בתיבה ורוצה להזיזו להצד כדי להגיע אל מה שמאחוריו, אסור, כי הם מוקצה.

יב [ובהלכה זו לאו דוקא אם תשישו דרך כליון, אלא אף אם אין תשישו דרך כליון, אלא כל שאינו כלי לעצמו אלא תשישו הוא לחברו ולדבקו לדבר אחר [והוא דבר שאסור לעשותו בשבת] הוי מוקצה גמור, כגון: ח { צבע [Paint] - ט } וויי"ט איי"ט [צבע לבן העשוי למחוק אותיות שנכתב בטעות] [White out] - י { דבק [Glue] - י"א } חוטי תפירה [פאדע"ס] והרבה כיוצ"ב.

יג [אמנם המברשת שנעשה בשביל איזה דברים מהנ"ל, כגון מברשת מנעלים [Shoe brush] שעשוי למרוח עליו משחה או להבריקו, וכן מברשת שיניים [Tooth brush] שעשוי לנקות השיניים עם משחה, או מברשת העשוי

נקרא רק מה שראוי להשתמש בו ולחזור ולהשתמש בו פעמים הרבה, משא"כ אם השתמשות דבר זה הוא לכליו, לכלותו ולשורפו, אין עליו שם כלי, והוי מוקצה [אם הכליו הוא מעשה שאסור לעשות בשבת כגון שריפה דאם הוא מעשה שמותר לעשות בשבת אינו מוקצה (כמבואר בשבת קכה) ולכן אוכל ומשקה אינו מוקצה] וא"כ ה"ה נר יהי דינו כן. ואכן כן הוא דעת היעב"ץ (מו"ק, והובא במוש"ב) דנר הוא מוקצה גמור כנ"ל, אבל הלא דעת מג"א וסייעתו דמותר וקשה כנ"ל.

ז [ולדעת מג"א צריך לומר דמ"מ נר שאני, משום שנעשה באופן שנראה ככלי, על כן דינו ככלי אע"ג שהשתמשותו הוא בדרך כילוי, משא"כ עצים להסקה אע"ג שקצצם מאילן וגם חתכם למדה מ"מ אין עשייתו כעשיית כלי, ולכן אם השתמשותו הוא דרך כילוי אין דינו ככלי. - ולהלכה, רוב גדולי הפוסקים דעתם כמג"א על כן הכי קי"ל אלא דמ"מ טוב להחמיר. ועפ"ז אם מונח בתיבה [קעפנע"ט] קופסא של נרות [לעכ"ט] ורוצה להזיזו כדי להגיע לאיזה כלי או מאכל שמאחוריו, והרי זה טלטול לצורך מקומו, מותר, אלא דאם אפשר באופן אחר נכון להחמיר, וכן לפעמים אדם שוכח על שלחן שיאכל שם בשבת קופסא של נרות, שממנו לקח נרות לצורך הדלקת נרות שבת, ועכשיו בשבת בעת הסעודה צריך למקומו מותר לטלטלו ולהניחו במקומו הקבוע.

ח [ונראה דכדינו של נר כן נמי דינו של ציגערעט"ל, דלדעת היעב"ץ אסור דאינו בכלל כלי, דתשישו הוא דרך כילוי ושריפה, ולדעת מג"א הוי כלי שמלאכתו לאיסור, ולכל אדם השאירו על השלחן [או בכיס בגדו ורוצה להשתמש באותו כיס], מותר לטלטלו לצורך מקומו, על כן לכתחלה נכון להחמיר, ואם אין לו דרך אחר יכול לסמוך על דעת מג"א וסייעתו דמותר.

ט [וכך דינו ג"כ של גפרורים [שוועבלע"ך - מעטשע"ס] דגם זה עשוי ככלי מ"מ תשישו הוא דרך כילוי דאחר שמשתמשים בו פעם אחת נשרף החלק העליון שנדלק, ואין בו עוד שום תועלת, ואז ודאי הוי מוקצה (כפתילה שנשברה במג"א), והנידון הוא מה דינו של הגפרור כשעדיין לא השתמש בו והוא שלם, למג"א דינו ככלי שמלאכתו לאיסור דמותר לצורך גופו ולצורך מקומו, ולכן אם נשאר קופסא של מעטשע"ס על השלחן אחר שהאשה הדליקה נרות שבת מותר לטלטלו ולהניחו במקום אחר, כי זהו טלטול לצורך מקומו. וכן מותר ליקח מעט"ש ולנקות בו אוזנו, כי זה בכלל צורך גופו [אלא דלא נכון לעשותו לפני אחרים אף בחול]. אמנם היעב"ץ דינו כעצים להסקה ומוקצה לגמרי, לכן נכון שאשה שהדליקה נרות שבת וכבר

לצבוע בו [Paint brush] כל אלו אע"ג שאסור לעשותם בשבת מ"מ לא חמורים מכל שאר כלי שמלאכתו לאיסור ומותרים לטלטלו לצורך גופו ומקומו.

ולא עודו אלא אפילו עט [Pen] - מארקער [Marker] דינם ככלי אף ליעב"ץ ומותר לטלטלו לצורך גופו ומקומו,

העולה מהנ"ל:

א] תינוק אף שלא הגיע לחינוך אם אוחז מוקצה בידו אסור לגדול לאחוז בידו. ולא רק בידו שאוחז את המוקצה אלא אף בידו האחרת.

ב] והטעם משום שגזרו חז"ל שמא יפול המוקצה מידו ויגביהנו הגדול נמצא מטלטל מוקצה בשבת.

ג] וחז"ל גזרו על זה רק אם אוחז ביד התינוק אבל אם רק עומד או הולך סמוך להתינוק לא גזרו.

ד] לכן תינוק שמצא בבית ממון או שאר מוקצה ונטלו בידו, מותר לגדול אף לומר לו שימשיך לטלטלו עד מקום פלוני אשר משומר שם יותר [ושם יצוה להקטן להניחו שם], כי היות שכבר אוחז התינוק את המוקצה אין לאיסור אם ימשיך לטלטלו.

ה] אבל אסור לגדול לאחוז יד התינוק ולילך עמו עד מקום משומר. וזה אסור לא רק באופן זה אלא אף אם אין לגדול עצמו שום צורך בהמוקצה.

ו] חז"ל גזרו כן רק במוקצה אבל אם התינוק אוחז בידו דבר שאינו מוקצה מותר לגדול לאחוז ביד התינוק אף כשהולך ברה"ר, כי אף אם יפול מיד התינוק ויטעה הגדול ויגביהנו אין לחוש שיוליכו הגדול ד' אמות ברה"ר, אלא סמכינן שיחזור ויתנהו להתינוק.

ז] נר [לעכט] שלא הודלקו לשבת מותר לטלטלו בשבת לצורך גופו ומקומו, דינו ככלי שמלאכתו לאיסור. ואסור לטלטלו מחמה מצל, פי' שלא יתקלקל. - ההיתר בנר יש בה חידוש, כי אינו כמו כלי בעלמא שמשתמשים בו וחוזרים ומשתמשים בו, אלא נשרף וכלה על ידי תשמישו.

ח] ולכן קס"ד דדומה לעצים העומדים להסקה שאחז"ל שהם מוקצים לגמרי. וקמ"ל דמ"מ נר שאני כי נעשה יפה כמו כלי, לכן דינו ככלי.

כי לזה ודאי יש צורת של כלי ואע"ג דכהיום אחר שכלה הדיו שבתוכו זורקים אותו מ"מ דינו ככלי. ואף אין דינו כבסיס לדיו אלא כולו ככלי אחד (עיין נשמת שבת סי' פ"ז ומגילת ספר פ"ב א') [אלא שכבר כתבנו בריש סי' ש"ח כי מנהג העולם שלא לטלטלם כלל כל מיני עטים].

ט] ומצוי הלכה זו, דכמה פעמים מביאים בערב שבת הקופסא של נרות אל השלחן ליטול מתוכו נרות להדליקו לשבת, ויש ששוכחים הקופסא עם יתר הנרות על השלחן, ונוכרים ממנו אחר הדלקת הנרות וקבלת שבת, דלפי הנ"ל מותר לטלטלו בשבת, כשהוא לצורך מקומו, היינו השלחן.

י] וכן אם מונח בתיבה [קעבנע"ט] קופסא של נרות [לעכ"ט] ורוצה להזיזו כדי להגיע לאיזה כלי או מאכל שמאחוריו, מותר, דהוה צורך מקומו.

יא] וכן גפרורים [מעטשע"ס] דינם כמו נרות. - וגם ציגערעט"ל דינו כנר. - ומותר לטלטלם לצורך מקומו, על השלחן, או תיבה, או כיס בגדו.

יב] אלא שיש לזכור דדוקא לצורך גופו ומקומו מותר לטלטל כל אלו, אבל אסורים לטלטלו כדי שלא יתקלקל או ישבר או יגנב.

יג] כל הנ"ל הוא דעת מג"א אבל היעב"ץ חולק ודעתו כי כל דבר שהשתמשותו דרך כליון [שאסור לעשות בשבת] כגון שריפה, אין עליו שם כלי. ולכן נר, מעט"ש, וציגערעט"ל דינו כעצים להסקה, ומוקצה אף לצורך גופו ומקומו. וקי"ל כמג"א אלא דאם אפשר יש להחמיר כהיעב"ץ.

יד] ולכן רוב נשים נוהגות שאין מטלטלים המעטשע"ס אחר שהדליקו נרות שבת, וברכו עליו, וכבר קבלו שבת, אלא מניחים שם המעטשע"ס לכל השבת. -- או שבעלה או בניה שעדיין לא קבלו שבת הם מסירים אותו משם ומניחים אותו במקומו.

טו] בפנים הבאנו עוד דברים שתלויים במחלוקת הנ"ל. וכן דברים אשר לכו"ע אסור, ואשר לכו"ע מותר - ומובאים ב"העולה מהנ"ל" בשבוע שעבר.

בכל יום א' בערב משעה 8:00 - 9:00, מתקיים שיעור בשו"ע אורח חיים ח"א בביהמ"ד נייטרא [עומדים כעת בהלכות ברכת הפירות - סימן ר"ח סעיף א']